

DOMINICUS-STATYN I SIGTUNA MARIAKYRKA

Av CARL R. AF UGGLAS

Sedan hösten 1942 framträder den stora bilden av svartbrödraordens grundare i hans egen berömdaste stiftelse inom det medeltida Sverige befriad från de förnedringens märken, som åstämplades den vid den s. k. restaureringen av Sigtuna Mariakyrka nu för en 40 år sedan. Den grova övermålning, som bilden då överdrogs med, har avlägsnats och den gamla polykromin framträder på nytt, så pass den nu bibehållit sig; den visar, inom parentes sagt, att konstnären inte brytt sig om att allt för troget hålla sig till det han visste rätt och sant vara, utan gjort det hela pittoreskare genom egna uppfinningar: dräkt och skapular äro visserligen vita och manteln med sin kapuschong svart såsom ordens dräktregler föreskriva, men den senare har överströts med gyllene (senare med i olivgrönt övermålade) rosetter och fått en gyllne bård med akantusmotiv i relief samt ett alldeles ej reglementsenligt blått foder; biretten på huvudet är av silver och skorna äro rödvioletta.¹ För första gången på 40 år har man nu tillfälle att se, att statyn är ett riktigt gott konstverk, inte något toppalster, men solitt genomsnitt. Särskilt ansiktet fångslar: med sina sträva, ej alltför förfinade drag och sin mörka skäggbotten ger den just vad man väntar av en doctor ecclesiae av Dominicus' typ — åtminstone om man undantar geniet, gnistan som gjorde den historiske Dominicus till upphovsmannen av en den sociala samfundsordningens märkligaste institutioner.

Bilden är icke mycket detaljrik och saknar mera egentligt påfallande stilkaraktistika, varför den icke från början är särdeles lätt att placera in i tid och på plats; bestämningen svänger över 1400-talets hela förra hälft eller mitt. Sedan

man emellertid en gång fått ögonen öppna för det verkliga sammanhanget, tror man sig så mycket bestämdare om att kunna fixera de eftersökta momenten.

Så vitt jag kan se, är det rätt uppenbart, att statyn hör hemma i det stilistiska grannskapet till de båda dominikanhelgonen (Dominicus och Petrus martyren?), som från Lübecks Burgkloster — där de troligen varit uppställda i kyrkans kor — kommit till stadens St. Annen-Museum. Att dessa senare äro utförda i sten, vår egen staty i trä, betyder givetvis intet — medeltidens skulptörer voro inte bundna av sina material — och givetvis ännu mindre, att den senare är åtskilligt större än de (av 132 cm höjd mot deras resp. 103 och 106 cm). En viss försiktighet i omdömet påfordras ju alltid, då det gäller en jämförelse mellan bildverk, där det yttre framträdandet i väsentliga avseenden bestämmes av tillfälliga ensartade omständigheter, t. ex. som här den uniforma ordensdräkten, men då de behandlats som här — med skapularet framhävt som dekorativt element och bl. a. med vec-ken i det nedre kjortelpartiet indragna från sidorna över de frilagda fötterna — äga också de signifikativ karaktär, och ännu mera gäller det ansiktets anläggning med dess strävan efter karakterisering, litet kärv och ofri, men verkningsfull. (Märk också en detalj, som öronens ovanligt djupt ingående mynning till hörselgången!) Burgklosterstatyerna tillkommo i samband med den 1399 påbörjade ombyggnaden av klosterkyrkan, avslutad en 4—5 år därefter.² Sigtunastatyns datum följer därav på ett ungefär; möjligen kan den vara något yngre — kvalitativt underlägsen de båda andra som den är och med den höggotiska höftböjningen rätt betydligt modifierad i jämförelse med den hos dem förekommande, bör väl ett om också kortare avstånd ligga mellan dem även i tiden.

Burgkloster var en dominikanstiftelse liksom Sigtuna-klostret. I ett annat sammanhang får jag tillfälle att visa, att man på sistnämnda plats vid pass 50 år före Dominicusstatyns tillkomst vänt sig till Rhenlandet eller Westfalen vid ett föreliggande behov av skulptur eller har någon svensk

Bild 1. Den helige
Dominicus, Sig-
tuna Mariakyrka.

Bild 2. Huvudet av Dominicusstatyn å bild 1.

lekbroder där fått sin konstnärliga utbildning (det gäller Sigtunas smärtomanstaty, enligt min mening missuppfattad vid den behandling därav, som lämnats av NORBERG, *Situne Dei* 1942 s. 65 ff.). Denna gång, då en verklig skulpturakademi hunnit grundas i Lübeck, kunde man i samma predikament stanna vid en närbelägnare station. Doc. Holmqvist har vid sin undersökning av originalmonumentet kunnat konstatera, att Sigtunastatyns skulpterade ryggbräde är av furu — allt det övriga är av ek — och sluter därav, att den i vart fall slutförts i Sverige, samtidigt som den erhållit sin bemålning, vilken är gemensam för ryggpartiet och bilden i stort. Jag vågar varken bekräfta eller förneka saken. Skulle det förhålla sig som det synes, talar det för, att konstverket tillkommit inom Sigtunaklostret självt.

Bild 3. Dominikanhelgon. Lübeck, Burgkirche
(nu St. Annen Museum).

NOTER.

¹ Enligt anteckningar av doc. W. HOLMQVIST i samband med bildens restaurering.

² PAATZ, *Die lübeckische Steinskulptur der ersten Hälfte des 15. Jahrhunderts*, 1929, s. 7 ff., 68 (nr 15), fig. 100, 101, CONRADES, *Niedersächsische und hanseatische Plastik um 1400*, 1930, s. 53 ff.